A. V. DMITRIJEV a történelmi Ingermanland 17. századi, svéd eredetű helyneveinek a strukturális-szemantikai és névkeletkezési modelljeit mutatja be két névtípusnak, a személynévi és a közszói eredetű neveknek a segítségével (206–238). A régióban előforduló kisszámú svéd név – elsősorban nemesi birtokok és kúriák neve – a hivatalosság jegyeit mutatja, ami ötvözi az etnokulturális kölcsönhatások, illetve a közigazgatás regionális sajátosságait.

JU. SZ. KOSZTYILEV és A. V. TYIHOMIROVA közös tanulmánya a bányászati létesítmények neveiben előforduló, vallással kapcsolatos szókincs vizsgálatára fókuszál (239–257). A kutatás egy aranylelőhelyről szóló 19. századi beszámolókon alapszik, amelyekben 154 vallási kötődésű név található. Az elemzésből kiderül, hogy a névválasztás indoka nem a szentek tisztelete vagy jóindulatuk elnyerése volt: a névadásban a bányaalapítás ideje jelenik meg.

A rovat utolsó tanulmányát I. A. PODJUKOV a permi Káma-vidék orosz nyelvjárásainak frazeologizmusaiban előforduló személyneveknek szenteli (258–274). A szerző az elemzés során a nevek szemantikai és strukturális elemzése mellett kiemelt figyelmet fordít a kulturális jellemzők vizsgálatára, a frazeologizmusokban megjelenő nevek ugyanis a népi gondolkodásról, személyekhez való viszonyrendszerről, hitről, erkölcsről, nyelvi játékosságról stb. nyújtanak információkat.

A családnevek történetéből. E rovatban egy orosz nyelvű írás kapott helyet, melyben N. V. ZSURAVLJEVA és N. V. KABINYINA a keleti szláv *Kagadejev* családnév történetét és eredetének kérdéseit járja körül (275–306). A névföldrajzi és nyelvi bizonyítékok arra engednek következtetni, hogy a több variánsban is létező családnév Kelet-Ukrajnában jöhetett létre, s egy török közszóra vezethető vissza.

Recenziók. A rovatban egy angol nyelvű könyvismertetés szerepel, melyben E. E. ROMANOVA két angol nyelvű, névelméleti tanulmánygyűjteményt mutat be (264–270).

Évfordulók. A rovatban két köszöntés kapott helyet. Az elsőben N. E. KONDRATYEVA és M. A. SZAMAROVA köszönti Ljudmila Jevgenyevna Kirillovát, a finnugor névtudomány kiemelkedő alakját 70. születésnapja alkalmából (314–319). T. G. BASZAGANOVA a 85 éves Mihail Ubusajevics Monrajevet köszönti (320–322).

***

SEBESTYÉN ZSOLT
egyetemi docens; Nyíregyházi Egyetem, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar Nyelvészeti Intézeti Tanszék; Nyíregyháza
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1817-424X, e-mail: sebestyen.zsolt@nye.hu

Nordisk tidskrift för socioonomastik 5. (2025)

Szerkesztők: Emilia Aldrin – Linnea Gustafsson. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 177 lap

A folyóirat ötödik száma hat tanulmányt tartalmaz. Az első írásban EMILIA ALDRIN a személynevekről mint a nemi identitás kialakításának kulcsfontosságú nyelvi eszközéről

szól: a névadás és a gender témakörét elemző kutatásokat tekinti át, különös tekintettel a skandináv országokban folyó munkára (5–32). Három fő tendenciát fedezett fel elemzése során: 1. a névnek mint a stabil binaritás szimbólumának fokozatos átértelmeződése egy olyan erőforrássá, amely a normák rugalmas újratárgyalását szolgálja; 2. a hatalmi dimenziók fokozottabb érvényesülése a névadási gyakorlatok vizsgálatában; valamint 3. annak vizsgálata, hogy a társadalmi nem hogyan fonódik össze más identitáskategóriákkal, és ezek miként hatnak egymásra konkrét nyelvi és társadalmi interakciókban. Noha Skandináviában e kutatások prominens helyet foglalnak el, ALDRIN szerint olyan kérdések nem kerültek napirendre eddig, hogy a névadáson keresztül történő nemi identitás kialakulása hogyan kapcsolódik az időben bekövetkező társadalmi változásokhoz, a jogszabályok hogyan befolyásolják a névhasználatot, a nevek hogyan hatnak más identitáskifejezési formákra, valamint hogy a névadáson keresztül történő nemi konstrukciók hogyan nyilvánulnak meg különböző szituációs kontextusokban (beleértve a kortárs digitális platformok, csevegőrobotok és mesterségesintelligencia-eszközök sokszínűségét is).

A spanyol anyanyelvűek egy csoportjának attitűdjeit vizsgálja a külföldi nevek hivatalos nyelvekhez való adaptációjának szükségességével, valamint a névadás és a névmódosítás jogi szabályozásával kapcsolatban EDUARDO TADEU ROQUE AMARAL (33–61). A kutatás elméleti keretét a szocioonomasztika és a nyelvi attitűdkutatás alapelvei adják, kiegészítve társadalomtudományi és antropológiai fogalmakkal. Az adatfelvétel személyes interjúk révén történt, amelyekre 2023 tavaszán került sor Salamancában. A vizsgálat összesen 40 résztvevő válaszait elemzi, akiket nem (férfi/nő) és életkori csoportok (18–29 év; 30–45 év; 46–64 év; 65 év felett) szerint rétegeztek. Az eredmények összességében azt mutatják, hogy a név az identitás egyik alapvető jelölőjeként jelenik meg, amelyet az államnak el kell ismernie és tiszteletben kell tartania. Ugyanakkor az adatok szerint a névadás adaptációját illetően mind egyetértések, mind nézetkülönbségek megfigyelhetők, továbbá az életkor társadalmi tényezője jelentős hatással bír az attitűdök alakulására.

Török, kurd, horvát és vietnámi neveket viselő svédekkel készített interjúk alapján végzett kvalitatív vizsgálatot MÄRIT FRÄNDÉN (63–91). A kutatás középpontjában a névviselők saját neveiben szereplő diakritikus jelek ismerete és mindennapi használata áll. Az eredmények azt mutatják, hogy a diakritikus jelek használata rendkívül ritka. Egyes esetekben a név eredeti alakjához tartozó diakritikus jelek ismerete a fiatalabb generációkban fokozatosan elvész; máskor a válaszadók tisztában vannak a saját nevükben szereplő diakritikus jelekkel, ám tudatosan elhagyják azokat a svéd társadalmi beilleszkedés megkönnyítése érdekében. Míg ez egyes adatközlők számára közömbös, mások mélyen sajnálják a jelek elhagyását. A diakritikus jelek a keresztnévválasztást is befolyásolhatják a kisebbségi közösségekben, mivel a névválasztásra hatással van a nevek írott alakjának bonyolultsága. A szerző a 'diaszpóraonomasztikon' terminust javasolja azoknak a neveknek a megjelölésére, amelyek egyszerre közvetítik a kívánt nyelvi és/vagy kulturális hátteret, miközben bizonyos gyakorlati feltételeknek is megfelelnek: például elkerülik a „nehéz betűket", és lehetővé teszik, hogy a nevek különböző nyelvi környezetekben is használhatók legyenek.

Az inkluzív nyelvhasználati gyakorlat megerősítésének céljából vizsgálja a svéd oktatási intézményekbeli névmáshasználat tudatosításának kritikus kérdését KARIN MILLES (93–118). A kutatás vegyes módszertannal – kérdőíves adatfelvétellel és félig strukturált interjúkkal – elemzi a pedagógusok tapasztalatait és attitűdjeit azon tanulókkal szemben, akik új névmásokkal azonosítják magukat. A vizsgálat rávilágít azokra a nyelvi és intézményi kihívásokra, amelyekkel a tanárok szembesülhetnek, valamint értékeli, hogy az oktatási

szervezetek milyen mértékben rendelkeznek megfelelő nyelvi és társadalmi erőforrásokkal a transznemű tanulók identitáskonstrukciójának támogatásához. Az eredmények arra utalnak, hogy bár számos pedagógus elismeri a tanulók által választott névmások használatának jelentőségét, azt egy inkluzív oktatási gyakorlat alapvető elemének tekintve, a tanári kar körében ellenállás is tapasztalható. A kutatás továbbá feltárja azokat a jelentős akadályokat, amelyek az iskolai kultúrából és az adminisztratív struktúrákból fakadnak, és amelyek gátolják a transznemű tanulókat abban, hogy társaikkal együtt szabadon kifejezhessék és kibontakoztathassák az identitásukat. Ezeknek az eredményeknek a fényében a tanulmány konkrét ajánlásokat fogalmaz meg az iskolai vezetők számára a támogató rendszerek megerősítése és olyan intézményi politikák kialakítása érdekében, amelyek figyelembe veszik a transznemű tanulók igényeit, valamint hozzájárulnak egy befogadóbb oktatási környezet megteremtéséhez.

A német nyelvjárásokban és vidéki közösségekben sajátos személynévhasználat figyelhető meg, amelynek lényege, hogy a családnév megelőzi az utónevet: *der Müller Peter, Fischers Emma*. THERESA SCHWEDEN egy olyan kutatás eredményeit mutatja be, amely e nem hivatalos névalakok grammatikai és pragmatikai változatait vizsgálja (119–143). A kvalitatív és kvantitatív módszereket ötvöző elemzés azt mutatja, hogy a családnév + keresztnév sorrend megjelenését több tényező befolyásolja: a dialektusterület, a település mérete, a beszélők életkora, valamint az, hogy a megnevezett személy mennyire integrálódott a helyi közösségbe. Egyes nem hivatalos névalakokban a genitivusi alak maradványai is kimutathatók *(Fischer-s Emma),* noha a német nyelvjárásokból a genitivus egyébként nagyrészt eltűnt. Bizonyos esetekben enklitikus birtokos névelők is előfordulnak (pl. *des > s Fischer-s Emma*). A diakrón vizsgálat alapján ezek a birtokos szerkezetekből vezethetők le, amelyekben a gyermekeket vagy a feleséget a háztartás fejéhez rendelték. Mindez arra utal, hogy a vidéki közösségekben mind a mai napig kiemelt jelentősége van annak, hogy valakit egy helyi család tagjaként azonosítsanak.

DAIVA SINKEVIČIŪTĖ tanulmánya a Norvégiában 1991–2020 között született litván állampolgárok személyneveiben megjelenő litván identitást vizsgálja (145–177). Ehhez egy olyan skálát dolgozott ki, amely a „litvánosság" fokát méri, figyelembe véve a grammatikai szerkezetet, az etimológiai eredetet, a névképzést és az ortográfiai jellemzőket. Grammatikai szempontból az elemzés arra mutat rá, hogy a Norvégiában született litván állampolgárok neveinek többsége (86,3%) megfelel a litván névrendszer strukturális szabályainak. Ugyanakkor a norvégiai litvánok több mint kétharmada olyan kölcsönzött nevet visel, amely más nyelvekben is előfordul, beleértve a morfológiai végződéseket is. Ez arra utal, hogy bár a névalakok végződése gyakran a litván etnikai identitás jelölője, a nevek töve sok esetben elfedi ezt az identitást. A névadási tendenciák a két nem esetében eltérő mintázatot mutatnak. A litván emigráns közösségekben jellemző, hogy a lány- és fiúnevek egyaránt egybeesnek más nyelvekben használatos névalakokkal, ugyanakkor a fiúnevek esetében gyakran csupán a tő szintjén találunk megfeleléseket.

***

GYŐRFFY ERZSÉBET
egyetemi docens; Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Debrecen
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4776-1734, e-mail: gyorffy.erzsebet@arts.unideb.hu